

PIRNITZER TESTVÉREK

pénzváltó- és bizomány-üzlete Pesten, Dorottya-utca 10-ik szám alatt,

foglalkozik:

1. Mindennemű állam- és iparpapírok, sorsjegyek, földterhermentesítési és elsőbbségi kötvények, záloglevelek, arany- s ezüstpénzmenek, bankjegyek és devisek bevásárlásával s eladásával.
2. Magyar bank- és iparpapírok bevásárlásával s eladásával.
3. Mindennemű értékpapírokat kölcsönadással s az előlegezett összeg vagy egyszerre, vagy részletenként fizethető vissza.
4. Utalványok s hitellevelek kibocsátásával, Európa bármely váltópénzszárára, tetszés szerinti látra.
5. Lejárt szelvények és kötelevények beváltásával s kihuzott sorsjegyek leszámlálásával.
6. Kisorsolható mindennemű értékpapírok megvizsgálásával.
7. Működési körünkbe vágó minden megbízások elvállalásával s azok elintézésével, a pesti, bécsi s külföldi számlákra.

a legméltányosb föltételek alatt.

Ajánljuk továbbá értékpapiraik bevásárlását

részletfizetések mellett,

mint azok legkönnyebb beszerezhetési módját. — Az összegek, valamint a fizetési határidők egészen a vevők tetszése szerint osztatnak fel, kisorsolható értékpapíroknál, az első részlet befizetésével a netaláni nyereségy már a vevőnek azonnal s egyedüli birtokába esik.

Kamatozó papírok azonban azon előnyt nyújtják, hogy a szelvények a vevő birtokába mennek át, s így a beszedendő kamatok csaknem azon összeg-többséget, melyekkel az értékpapírok a napi árfolyam szerint magasabban vásároltak meg, egyszemélyesülnek.

Hogy a t. cz. közönségnek bármennemű sorsjegyek beszerezhetése megkönnyített-hessék, s hogy mindenkinek alkalom nyujtathassék, csekély havi részlet-fizetéssel saját választása szerint egyszemélyesül legalább is 5 darab különmemű sorsjegyek birtokába jutathatni, alább következő összeállításokat rendeztünk:

4 1/4 ft. havonként:	1 Windischgrätz-, Waldstein-, Como-, Keglevich-, Rudolf-sorsjegy.
6 "	1 Salm-, Genois-, Windischgrätz-, Keglevich-, Rudolf-sorsjegy.
7 "	1 1864-iki 50 fto, Pálffy-, Genois-, Windischgrätz-, Keglevich-sorsj.
8 "	1 4% triezsi 50 fto, Como-, Pálffy-, Waldstein-, Rudolf-sorsjegy.
8 1/2 "	1 1839. 50 fto, Salm-, Pálffy-, Windischgrätz-, Keglevich-sorsjegy.
9 "	1 Eszterházy-, Clary-, Waldstein-, Keglevich-, Rudolf-sorsjegy.
9 "	1 4% gőzhajózási, budai, Waldstein-, Windischgrätz-, Rudolf-sorsj.
10 "	1 1864-iki 100 fto, Pálffy-, Waldstein-, Windischgrätz-, Keglevich-sj.
11 1/2 "	1 4% triezsi 100 fto, Salm-, Genois-, Waldstein-, Rudolf-sorsjegy.
12 "	1 hitel, 1864-iki 50 fto, Salm-, Waldstein-, Keglevich-sorsjegy.
14 "	1 1860-iki 100 fto, 1864-iki 100 fto, Salm-, Genois-, Rudolf-sorsj.
16 "	1 hitel, 1860-iki 100 fto, 1864-iki 100 fto, Clary-, Waldstein-, Keglevich-s.
18 "	1 4% 1864-iki 250 fto, 1864-iki 100 fto, Clary-, Waldstein-, Keglevich-s.
22 "	1 hitel, 1860-iki 100 fto, 1864-iki 100 fto, 1839-iki 50 fto sorsj.
24 "	1 1839-iki egész, Salm-, Waldstein-, Keglevich-, Rudolf-sorsjegy.
30 "	5% 1860-iki 500 fto, 1864-iki 50 fto, Genois-, Clary-, Rudolf-sj.

Részletes sorshuzási tervek, valamint részletfizetési programok ingyért szolgáltatnak ki.

Előfizetési fölhívás

Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok

1865-diki

aprilis—juniusi évnegyedi s aprilis—decemberi háromnegyedévi folyamára.

Előfizetési föltételek:

(a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt, postán küldve vagy Buda-Pesten házhoz hordva)

Évnegyedre, azaz: aprilis—juniusra mind a két lapra	2 ft. 50 kr.
Évnegyedre, azaz: aprilis—juniusra csupán a Vasárnapi Ujságra	1 „ 50 „
Évnegyedre, azaz: aprilis—juniusra csupán a Politikai Ujdonságokra	1 „ 50 „
Háromnegyedévre, azaz: aprilis—decemberre mind a két lapra	7 „ 50 „
Háromnegyedévre, azaz: aprilis—decemberre csupán a Vasárnapi Ujságra	4 „ 50 „
Háromnegyedévre, azaz: aprilis—decemberre csupán a Politikai Ujdonságokra	4 „ 50 „

A pénzes levelek bérmentes küldése kéretik.

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok kiadó-hivatala.

(Pesten, egyetem-utca 4-ik szám.)

A Vasárnapi Ujság f. é. január — márcziusi teljes számu példányai folyvást kaphatók.

Megrendelési ár 1 forint 50 krajczár.

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten, 1865 (egyetem-utca 4-ik szám alatt).

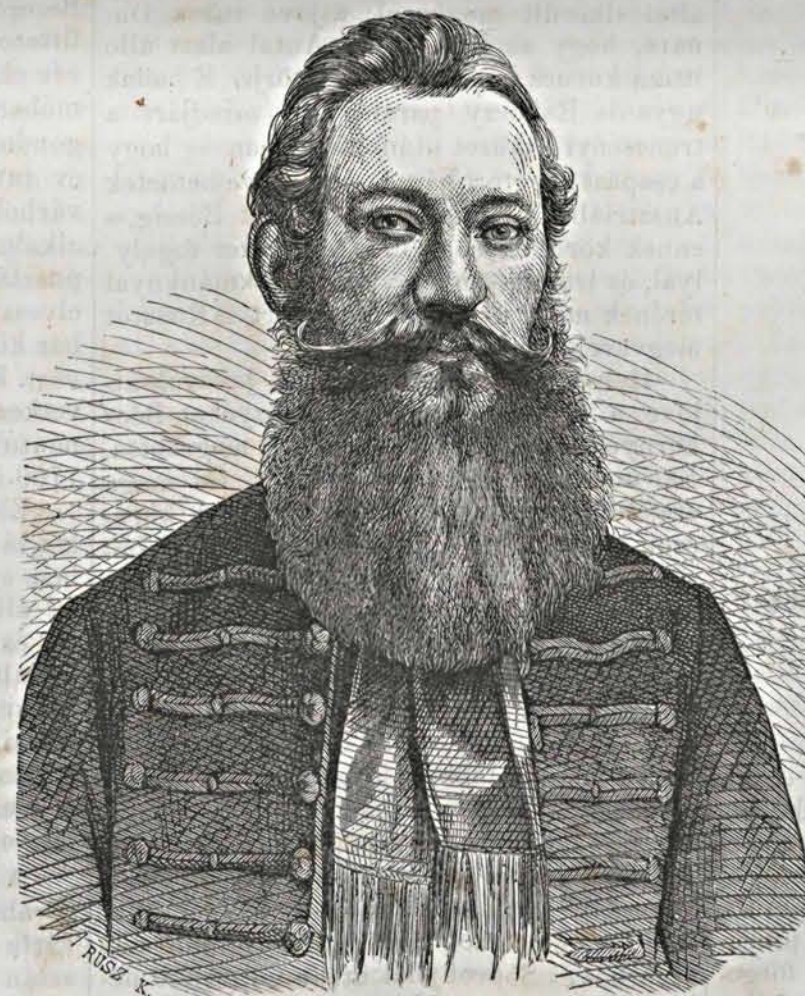
Pest, aprilis 9-én 1865.

Előfizetési föltételek 1865-dik évre: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. — Fél évre 5 ft. — Csupán Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft. — Csupán Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokat illetőleg, 1863. november 1-től kezdve: Egy, négyezer hasábozott petit sor ára, vagy annak helye egyszeri ígdtésnél 10 krba; háromsor- vagy többszöri ígdtésnél csak 7 krba számítottak. — Külföldre névze kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad, Hamburg és Altonában: Haasenstein és Vogler. — M. Frankfurban: Otto Mollen és Jaeger könyvkereskedése; Bécsben: Oppelik Alajos. — és Pesten: a kertész-gazdasági ügynökség is. Jászterfő, 14. sz. a. Bélyeg-díj, külön minden ígdtás után 30 ujkr.

Pesty Frigyes.

Pesty Frigyes egyike azon zaj nélkül, de öntudatosan s rendszeresen működő hazafiaknak, kiket pályájokon semmi közbejött akadály vissza nem riaszt és meg nem tántorít s kik a legnehezebb időkben is bebizonyítják, hogy elveikért nemcsak küzdeni, de szenvedni is képesek. Pesty Frigyes nagy buzgalmat fejtett ki leginkább hazai iparintézetek körül, de a mellett irodalmi s társadalmi működése sokáig szolgált mintegy vezérfényként a sötét napokban, különösen születési s tartózkodási helyén, a Bácsban, melyet a korábbi balszállagzat több évig elszakasztva tartott az anyaországtól. Itt ez elszakasztott szép vidéken kétszeres szükség volt egy hazafiai szellemű, tiszta jellemű zászlótartóra mind a szellemi, mind az anyagi téren. S Pesty Frigyes, sok akadálylyal szerencsésen megküzdve, épen e legmostohább korszakban, 1858-ban alapított Temesvárott, az akkori Temesi bántól és Szerb vajdaság fővárosában egy magyar lapot, melynek irányja s szelleme fényes bizonyosságul szolgált arra, hogy a Bácsban csak névszerint volt elválasztva az országától, de szellemileg, erkölcsileg vele egy elválhatlan testületet képezett.

PESTY FRIGYES.

Pesty Frigyes született Temesvárott 1823. márczius 3-án, szerény polgári állású szülőktől. Iskoláit elvégezvén, a katonai kormány-széknél nyert alkalmazást, melyből azonban az 1848-ki események ki és tova ragadták. Viddinből 1849. októberben visszatérve, két ízben veszé el személyes szabadságát. Az 1850. év végével Temesvárott alakult kereskedelmi s iparkamara egyhangulag a bő ismereteiről ismert Pestyt választá meg titkárnak, mely minőségben egész mult évig üdvösen működött. Mint ilyen, nemcsak az intézetnek az ő terve szerinti szervezése által, de főleg helyes nemzetgazdasági elvek terjesztése, hazánk déli vidékeinek s ezek anyagi viszonyainak ismertetése s czélszerű polgári intézmények létrehozatala által nagy érdemeket szerzett magának. Az általa nyomtatásban kiadott

évi jelentések úgy szólván legelső forrásokul szolgálnak a Bácsban anyagi viszonyainak statistikájára. Mint a kereskedelmi kamara küldöttje vett részt a Bécsben 1857-ben tartott statisztikai kongresszusban is, hol azon kevesek egyike volt, kik hazánkat e téren képviselték. Az ugyanazon évben alakult temesvári gazdasági egyesület szintén titkárul választá. 1858-ban beutazá Krassó megye bányavidékét, a bányai parra vonatkozó adatok gyűjtése végett.

Ha áttérünk Pesty irodalmi működésére, úgy találjuk, hogy ez eleinte (1851 óta) csak

sági állapotok ismertetése, és a magyar törekvések észszerű magyarázata tartozott feladatai közé.

1858-ban indította meg és szerkesztette sok küzdelem között a „Delejtű” című ismeretterjesztő hetilapot, mely nagybecsű tudományos czikkei és jól választott szépirodalmi közléseinél fogva nemcsak jókora közönség tetszését, de az egész journalistika méltánylását is ki tudta magának vinni; 1861-ben lemondván a lap szerkesztéséről, ez rövid idő mulva más kezek között egészen megszűnt. Az újabb alkotmányos világban Pesty nagy részt vett a megyei közéletben. Temes megye főispánja tiszteletbeli főjegyzővé nevezte ki; 1861-ben pedig az ujaradi kerület követ-jéül választá, s mint ilyen, tagja volt az 1861-iki országgyűlésnek.

1862-ben a kereskedelmi kamara megbízásából a londoni világ-iparműkiállítást látogatót meg, mely alkalommal Német-, Franciaország, Belgiumot és Hollandiát is beutazta.

Még 1859-ben tisztel meg a m. tud. akadémia levelezői tagsággal; székfoglalóul nagyérdéki értekezést tartott „A templáriusokról Magyarországon”, mely az Akadémiai Értesítőben, de külön nyomatva is megjelent. Azóta jelent meg tőle: „Zsigmond király fogságának ideje” (a Tudományos Értekezésben), „A temesi bántól monographiájáról” (a Budapesti Szemle 44., 45. füzetében), „Temesvármegye főispánjai, a temesvári pasák és tartományi elnökök” (a Magyar Történelmi Társ XII. kötetében). A nagy szorgalommal szerkesztett „Világtörténelmi napló” még várja megjelenését.

A magyar helynevek magyarázata körüli buvárlata egy részét a „Temesvári Zeitung”-ban tette közzé, melyek annak idejében nagy figyelmet gerjesztettek az itt először helyesen földolgozott tárgy iránt. Buvárlatai öregbítése végett a helytartósághoz folyamodott, a honnan legújabbban az ügy a m. tud. akadémia elé került.

Pesty egyik főmunkája Temesvár városának és Temes megyének kimerítő monogra-

phiaja lesz, melyen évek óta dolgozik; történelmi jártassága följosogit bennünket, hogy sikerült munkát várjunk tőle e szakban.

Pesty Frigyes szerény sorsának dacára, majdnem minden hazai intézet és vállalat támogatásában részt vett, s hogy egyeseket és társulatokat hazai ezélokra áldozni megnyírt sikerült buzdítania, tanúsítja az, hogy az akadémia tőkéje és palotája javára Temesvárt egy maga mintegy 15,000 forintot gyűjtött.

Pesty Frigyes a mult év óta Pestre költözött s mint az új iparbank titkára, folytatja a főváros társadalmi köreiben s iparos érdekei körül közhasznú működését. A Vas. Ujs. legközelebbi egyik száma hozta a korszerti intézet ismertetését, épen derék titkára tollából, s most már bátran lehetünk az intézet jövő virágzására nézve a legszebb reményekkel.

Hogy a mellett Pesty irodalmi működését sem hanyagolja el, tanúsítja a lapokban megjelenő egyes dolgozatai s azon legújabbban fölmerült hír, minélfogva historiai tanulmányokkal foglalkozó számos hazánkfia felszólítására legújabbban egy kizárólag történelmi buvárlatoknak s közléseknek szánt hetilap megindításán fáradozik. Ha a hír igaz, méltán a legjobb sikert kívánhatjuk hozzá.

A vihar alatt.

Nem ide bent borult az égbolt; Napom fent van, — tiszta, meleg; Csak oda künn harezolnak mostan A fölzsabadult elemek.

Hogy zúg, rohan az erős szélvész S szórja a felhőt szilajon — De benne: — ah nem haragod most: Csak hatalmadat bámulom!

A felhők hangos dördülése Nem retenti meg szívemet, — A harez alatt kis hajlékomban Csöndes máláza pihenek.

Elébe édes képek szállnak S mosolygva nézik mosolyom; S hogy az égnek is tetszik kedvem — Ah oly örömmel gondolom.

De mért ne vallanám be most, hogy Szívem boldogsággal teli; Az örömben föllengedt szívben Az ég mindig kedvét zív.

A bús napokban egykor úgy is Átkozdótam sokat-sokát: Oh vedd ez áldást istenem most — Bizony ez igaz áldozat!

Csak az az igaz édes áldás Mit a boldogok zengenek: — Dícsérlek uram teljes szívből, És hirdetem nagy nevedet!

Tolnai Lajos.

Simontornya szerepe a kuruczvilágban.)

Történelmi rajz THALY KÁLMÁNTÓL.

(Folytatás.)

Az 1707-ik év elején a császáriak egyik táborbánya, Rabutin, az Erdélyből kihozott hadakkal a Duna ellen igyekezett. Febr. 6-án indula ki Budáról, s miután Bicskéről gróf Stahremberg Guidó seregével egyesült, s Fehérvár alatt kissé huzamosabban pihentette volna az éjjel-nappal körülötte forgoló Bottyán által fásztott tábort: fölkekedék és Simontornyát vette ostrom alá. De több mint hetven emberét elvesztvén alatta, csakhamar elvonulni kényszerült, mivel tábortát folytonosan csapdosó s elötte minden élelmiszert eltakarító kurucz lovaság serénykedése lehetetlenné tette a vár további ostromát. Simontornyát aztán ezen évben békén bírták a kuruczok.

Az 1708-ik esztendő tavaszán a Székes-Fehérvárra szorult német és rácz katonaság egy izben szerencsés kitérés által meglepte és szétoszlatta az ostromzáró kurucz hadat s az alkalmat felhasználó, kissé távolabb vidékekre is kiszárguldozék. Így egy jókora csapat fehérvári rácz lovas Simontornya alá csapott. A várbeliek tudván a dolgok mibenlétét, ostromtól mitsem tartának, s azért a várba vezető hosszú falhatat föl sem égeték; de mivel annyi lovasságuk az erősségben nem volt, hogy a ráczok elűzésére kiküldhették volna, ezek pedig a vár ügyeitől tiszteletes távolban tanyáztak, más módot kellek gondolni megvédekezésükre.

A kuruczok azért éjszaka nagy titokban leereszkedének a vízzel teli sánczárkókba, s csónakokra ülven, hosszú hidjoknak lábait jól befürészelek. Hajnalkor a ráczok tábort nagy lövöldözés veri föl: néhány merész kurucz-gyalog kijöve a várból, azok lövöldözének boszantó közelségből reájok. A ráczok mindjárt lóra kapnak, hogy a vakmerő ingerkedőket kinn szorítsák; ezek a hosszú dobogó-hidra szaladnak előlük; a neki hevült rácz lovasok utánok, azon reményben, hogy hirtelenben talán még a várat is elfoglalhatják, mivel ennek kapuját bámulatokra nyitva látták; — eselből állva nyitva. Nagy sebbel-lobbal rohana azért a rácz lovaság a hidra, a melynek befürészelt oszlopai nem bírva meg a roppant sulyu s nagy robajjal száguldó tömeget, lezuhant alatta, és ők seregestől a mélyárókba hullának. Ott vesztenek mind, lovaikkal egyben; a ki a vízbe nem fúlt, a bástyákról lódózték agyon. A többi pedig, a ki a táborban maradt, felszedé sátorát és örült, ha bemenekülhetett Székes-Fehérvárra, a mely alá új kurucz zászlóaljak érkezének.

1708. augusztus havában Heister császári fővezér, miután Trencsénynél a kuruczok legnagyobb seregét inkább véletlen szerencse, mint vitézség vagy hadi fortély által sikerült megverni: átjőve a Duna-nára, hogy az Eszterházy Antal alatt álló itteni kurucz hadakat is megtörje. E hadak ugyanis Rákóczy parancsából mindjárt a trencsényi ütközeti utáni napokban — hogy a csapat megtöröljék — ismételve betörték Ausztriába, fölcsapdosának egész Bécsig, s ennek környékéről több, mint ezer fogolylyal, és irtózató mennyiségű zsákmánnyal térének meg; utjokban Nezsider és Rusztot megvevék.

Heister tehát lovasságának javával átjőve a Dunán, hogy Eszterházyékát Bécs környékéről elvonja, s ha lehet, megrontsa. Ez utóbbi célét nem vél elérheti maga erejéből, azért ily eszközökkel élt: a kuruczok legvitézebb dandárnokát Bezerédy Imrét titokban, nagy ígéretekkel a császár pártjára voná; a szerémségi ráczokat fölkelni s a péterváradit és eszéki német lovasággal az országba betörni parancsolá, Baranya felől; hasonlóképen tön a horvátokkal, a Mura vize felől; végre Soprony felől Nádasdy Ferencz labancz lovasága s a sopronyi németésg állá segélyére.

A kuruczok ennyi oldalról egyszerre megtámadatva sem veszték el lelki erejüket. Bezerédy árulása saját zászlótartója által kinyilvánula, azon pillanatban, midőn már Győről és Sopronyól utban volt 1800 német lovas Közseg felé, Bezerédy keze alá, a ki legelőször saját ezredét akará velök öszszevadaltatni. De a kuruczok gyorsabbak valának, Bezerédyt Közsegben négy büntársával: Széplaki Bottka Ádám nevű alezredesével, — egyébként sátorával, Szegedy Ignác nevű főstrázsamesterével (örnagy), s Ujkéry János és Pöstyéni István, kapitányával egyetemben vásra verték, és Eszter-

házy táborába vivék. Az üldöző császáriak a foglyokat már meg nem szabadíthatták. — Heister ezenközben Simontornya vára alá szállott s ezt véve ostrom alá; itt vala egyszerűen egyesülendő azon 5000 ráczból s 700 német lovasból álló hadtesttel, mely Szlavoniából immár betört, és Pécs táján táborozék.

Azonban Béri Balogh Ádám 5000 kuruczával a két sereg közé nyomula, és Simontornyától csak egy-két mérföldnyire: Kölesdél tönkre veré a szerémségi tábort. (L. e harez részletes leírását e lapok mult évi folyamában, „A kölesdi harez“ czim alatt, e czikk írójától.)

E tény ugy megriaszta Heister, hogy az egyébként is jól ellentálló Simontornya alól rögtön elszálla, s Pápára, majd midőn a kuruczok a Mura melletti horvát tábort is semmivé tették, Komárom ágyui alá vonta magát vissza. Ekké a dunántuli kuruczok vitézségén s éberségén ezuttal minden erőködése megtörtött.

Simontornya tehát a rövid ostrom alól Balogh Ádám győzedelme által szabadula fel, mert ha Heister alatta marad tovább is: Balogh és a várbeliek kettős türezték és kerülvén, aligha a rácz és horvát tábor sorsára nem jut vala maga is. Viszont ha Balogh Ádám őt a ráczokkal egyesülni engedé: Simontornya hosszú megszállásnak leendett kitéve.

Eszterházy Antal Bezerédyékét, addig is míg a Duna másik oldalára, Rákóczyhoz elküldhette volna: biztosságban akará tartani. Azért külön-külön várakba zárátá a czinkosokat; ugymint Bezerédyt, mint a cselszövények fejté, a legerősebb várba: Simontornyába, Bottkát Sümegbe, a többit Csesznekbe, Csobáneczba. Mikor pedig a fejedelem Egerből báró Perényi Miklóst gyalog ezredével érettek küldé az imádsói révhez — Tolnában, Kömlödnél — akkorra már mind az öt rab Simontornyába volt öszszehordva, és Bezerédy saját ezredének fődöze alatt szállítottatá a Dunáig, s onnét tovább. A földvárí rév ekkor már nem vala a kuruczok hatalmában, mert Eszterházy Antal azt a megfontolatlanúságot követte el, hogy az 1708-ik év tavaszán, kivoná az őrséget a földvári várból. A budai generális kapva kapott a jó alkalmon: mindjárt megraká németekkel a pusztán hagyott erődt. Simontornya ekké elveszté a neki mintegy előváru szolgáló, bár kicsi, de helyzeténél fogva fontos földvart. Eszterházy e fonák intézkedésének következményét szomoruan érezék meg a dunántuli kuruczok, mindjárt a következő 1709-ik esztendőben.

Előbb azonban szükséges az előzményeket látnunk, habár a legrövidebben is. 1709-ben egész júniusnak majdnem végeig igen jól állának Dunántul a kuruczok ügyei. A tél és tavasz folytán visszavették a tölök elfoglalt csikvári erődt, Schilling tábornokot Veszprémtől visszaverték, megostromlák a ballai sánczot a Hanságon, Kapuvárt, Kis-Mártont bevették, többször beütének győzelmesen Ausztriába, Styriába, és a földet fel Sopronyig s a Lajtáig bírák.

A májusban átjött Heister előlük Győr várába és vára alá vonult: Nehm tábornokot várta ott a horvátokkal s ráczokkal. Midőn aztán június 20—23-ka körül híret vevé, hogy ez Styrián keresztil már Regedéhez érkezék: kiűtött Győr alól, s az ostromzáró kuruczokat a Tóközből kiszorítá. Ezuttal, hogy a ráczokkal egyesüljön, maga is megindula táborával Sárvár felé, s Prayner tábornokot néhány ezred lovassal előre küldé vala, hogy minél jobban siettesse, s az országba besegítse Nehmet.

Béri Balogh Ádám pedig három könnyű

lovas regimenttel utána erede Praynernek, s június 26-án nagy tüzzel reája csapott Körmend alatt, s annyira vágá, szorongatá, hogy már-már maga Prayner is majdnem elnyomáték: mikor Heister — ki a lövések hallatára mindjárt sebtén siet vala Sárvártól a harez színhelye felé — megérkezvén, egész hadával Baloghra rohana. Ennek népe nem soká állhatá a tulnyomó erőt, s egyrésze átmenekült a Rábán, a többi hazájába: Vas, Soprony, Mosony vármegyékbe széledt.

Heister most már egyesülhete Nehmmel, s 10,000-nél többre szaporodék hada, holott Eszterházy Antalé ugy megoszott, hogy alig ment 7—8000-re. — Daczára ennek: Balogh Ádám újra ácsapott még egy izben a Rábán, s diadalmasan járt; a Soprony körül tanyázó kurucz csapat is derekasan viselé magát. Eszterházy Antalnak julius közepéig sikerüle a Rábán át nem bocsátani Heister. De jól tudva, hogy döntő ütközetre ereje nem elég: egyre-másra sürgeté a segeyit Rákóczytól. Ez 5000 embernél többet nem küldhetett, azonban azt kemény generállal, híres emberrel küldötte: Bottyán Jánossal, kinek neve maga fölért egy hadsereggel, kivált tul a Dunán, melynek népe őt az imádság szerette.

S most a sors csapása lépett föl a kuruczok ellen; mert a pestis a Tisza Duna között egész augusztus elejéig oly iszonyu mérvben dühöngé, hogy e vidéket teljesen el keie zárni; s a fejedelem nem meré hadát a Duna felé bocsátani, nehogy a mi a harezokból megmarada, a dögihal martaléka legyen. Bottyán csak aug. 10-ke felé, midőn a pestis valamennyire már szüenni kezdett, Kecskeméten és környékén, közelítheté hadával a Dunát.

Heister julius közepén tul teljes erejével áttörvén a Rába-vonalon, Eszterházy a döntő harcra a segítség megérkezéig kerülni akarva, a Balatonig hátrála előre, apróbb csatározások közt. Midőn pedig Heister julius végén Sümeg alá szálla, ő is utána nyomult, mindenütt körülötte csapdosván.

A kis, de jól védett sümegi várat Grajner Antal — Heister által előre megvesztegetve — néhány napi bombázás után, jul. 30-án feladá, s maga labanczozá lón. Eszterházy a váratlan csapás után még jobban sürgeté a segeyit, s elébb Pápa, majd Veszprém alá kíséré Heister.

Ez utóbbi a sümegi sikertől elkapatva, ostromot intéz Veszprém ellen, de véres fejjel vágta vissza Rendszeres megszálláshoz készüle azért, midőn hírel vevé, hogy a kuruczok megsegítésére Bottyán Dunavészéhez érkezett. Veszprém alatt tehát két napi vivás után ostromzárót hagyván, rögtön megindult a Duna felé, hogy Bottyán átkelesét megakadályozza; jól tudá, hogy ha a népnek e rendkívül szeretett embere, az igen híres és vitéz vezér átjöhét a Dunán, vége az eddig kivított sikernek.

Bottyán már augusztus 13-án tudósítá a simontornyaiakat, hogy a Dunához érkezék, de alig van néhány hajója; most csináltat valamelyest, mert a földvári német parancsnok minden a Dunán található szállító eszközt megégettetett, hogy az átkelest meggátolja; azonkívül vára ágyuival, s a budai generális által aláfélt küldött nagyszámú taraczkos naszádkokkal is igyekszik ezt tenni. — A naszádok szintelenül a kurucz hadak előtt forogtak a Dunán, ágyuikkal és puskás rúczáikkal.

Mindazáltal ha Földvár a kuruczoké, az átkeles a megd ágyuinak fődöze alatt bizonyára megtörténhetett volna. Bottyán még így is meg akará azt kísérleni, s nyakrafőre készíteté a kompkat, hogy míg na-

gyobb erő nem érkezik, a tulsó pártra átjuthasson.

Heister, mint mondók, megindula Veszprém alól a Dunához, Bottyán ellen. Eszterházy csatározva vonult előtte táborával, míg végre, hogy Bottyán számára időt nyerjen, vagy győz, vagy veszt, ütközetre határozá magát, s Palotánál harezirendben megállá Heister utját.

(Folytatás köv.)

A szellemek és kísértetek a régi görögök- és rómaiaknál.

A régi görögök határozott nézetel bírtak a léleknek halál utáni fennmaradásáról. Homér véleménye szerint az ember testből és lélekből áll, az utóbbi a szívben, az életerő a vérben lakozik. A lélek légszerű való, mely az egész testet áthatja, és így a halál után is megtartja korábbi alakját. De a halál után az ember rosznemű szellemélnyvé lesz, mely bizonyos félelemmel tiszteltetik s hogy jönnémű legyen, csak halott-áldozatok által eszközölhető. A honnan tejet, bort, mézet, olajat és vizet kell, mint engesztelő szereket a sírokra önteni, néha pedig szétvagdalt áldozatállatok véret is. Az által, hogy a halott ezen vért némiképp megiszssa, új élet nyer, ha a fölvilágra visszatér, láthat és hallhat. Enélkül ellenben csak légszerű árny, mely az alvilágban az ő fölvilági munkáságát kísértetiesen folytatja, ez Minósszal történik, mint a ki a fölvilágban bíráskodván a Hadesben is itéli a holtakat.

Hogy minő alakot vesznek föl a holtak lelkei, megíthetjük azon képből, melyet Homér Patroklos szelleméről ad, midőn ez Akhillesnek megjelen: „finom hangja, finom alakja, finom szeme, finom öltönye volt annak — ugymond — de nem volt érezhető teste.“ A léleknek testtől megválását pedig következőkép rajzolja: „A holtak idegeit hus és csont nem tartja ösze, mert ezeket megemészti a tűznek ereje, mihelyt a szellem a fehér csontokat elhagyta, a lélek pedig elrepül, mint az álom.“ A költő itt hármat különböztet meg, 1) a testet, mely a máglyán hamuvá ég; 2) a szellemet vagy a lélek szellemi részét és 3) a lelket, vagy a szellemi testet, mely mint árny az alvilágba száll alá, miatt a szellem az égbe tér.

A görögök hiedelmek szerint a megholtak lelkét Kháron, egy komor révész hordta át az Akheron vizén, ki legkisebb tiszteletet sem mutatott az utitársak korábbi méltóság, gazdagsága vagy egyéb tulajdonai iránt, sőt még rézpénzt is kért, mely egy obolusból állott, s melyet a halottnak nyelve alá szoktak volt tenni. Azon babonás hit is megvolt a görögöknél, hogy az oly árnyak, melyeknek hullái el nem temetettek, száz évig bolyongnak a Kokytus, egy másik alvilági folyó partján, mielőtt a Kháron csónakába fölvetnének. Ezen lelkek mind visszajöhettek a fölvilágra, kivéve a vízbefultakat, melyeknél a lélek a test halálával teljesen megsemmisített, miként a tüzet eloltja a víz. Ahonnan a befultakért szokás volt száz év multával közös költségen temetési szertartást rendezni.

A régieknél találunk oly kísértetes történeteket, melyek a halottak visszatérésére vonatkoznak, s Petroniusnak egy helyéből ki is tűnik, hogy szerették az időt ily elbeszélésekkel töltetni. Némely halottak szerintök csak azért jártak haza, hogy rendes temetésben részesüljenek. Az ifjabb Plinius egy Athenodorus nevű stoikusról, ki Augusztus császárnak kortársa volt, beszél egy ilyen eseményt Midőn a nevezett bölcsész t. i. Athénbe jött, egy szép házat vásárolt magának, melyben senki nem akart

lakni, mivel oda kísértet járt. Új lakában az első éjet írással akarván töltetni, hirtelen lánczcsörgést hall s egy lánczokkal megterhelt utalatos öreget lát feléje közeledni. Ekkor intett neki az öreg, hogy menne utána, de viszont ő is tudtára adá intés által, hogy kissé várakoznia kellend, azonban a kísértet oly erősen rázta lánczát, hogy a bölcsész kénytelen volt magát arra határozni, miszerint a kísértetet követendi. Ez őt egy szögletbe vezette, hol végképen eltűnt; következő napon bejelentetett a dolog a felsőségnak, mely a megjelent helyen ásatást rendelvén egy lánczokba vert csontváza akadtak, s miután azt tisztázatosan eltemették, a kísértet többé nem jelent meg. Svetonius is azt mondja Caliguláról, hogy ennek szelleme mindaddig haza járt, míg neki az utolsó tiszteletet meg nem adták.

Máskor az ilyen jelenetek szerencsétlenséget jósoltak. Plutarch beszéli a Brutus életrajzában, hogy ez a philippii csata előtt mély gondolatokba merülve ült sátorában, midőn hirtelen egy kísértet terem előtte, mely szemét fenyegetőleg szegezte rája. Azon kérdésére: vajjon isten-e, vagy ember és mit akar, ezt válaszolta: „én a te rosz szellemed vagyok, s várlak a philippii térségén.“ Jól van — mondá Brutus — ott ismét fogunk találkozni. Hasonló történet Cassius költövel. Midőn ő Antonius megveretése után, kinek pártjához tartozott, Athénbe menekült, egy éjjel zavart gondolatai miatt nem alhatván, egyszer csak egy fekete embert lát maga előtt, ki azon kérdésre, hogy ki legyen? ezen feleletet adta: én vagyok a te rosz szellemed. Rabszolgájának előhívására a kísértet eltűnt. Miután Cassius ismét leküldte és egyedül volt, a kísértet azonnal megjelent. Világot hozott, s az éjet rabszolgájával együtt töltötte. Kéves napok mulva Augustus által kivégeztetett. Más körülmények alkalmával az ilyen kísértetek áljosokul tűnnek fel. Midőn Octavianus Augustus és Sextus Pompejus harcoltak egymással Sziciliában, az utóbbi kezei közé egy Gabinus nevű ember jutott, kinek feie véttetett. Egy farkas elcipelte fejét de, elvették tőle, s egyszerre csak elkezdett beszélni, szólni kívánván valakivel. A mint többen összegyűltek körülte, a halottfej azt mondá: miszerint ő az alvilágból jön, hogy Pompejussal fontos dolgokat közöljön. Pompejus fővezéreinek egyikét hozzája küldvén, a halott ugy nyilatkozott, hogy Pompejus győzni fogna, s miután néhány verset a Rómát fenyegető szerencsétlenség fölött elmondott, elnémult. Mint tudjuk, épen az ellenkező történet Pompejus legyőzetvén, Ázsiába menekült, hol Marcus Antonius embereitől megöletett.

Más kísértetek elleneiket vagy gyilkosikat untalanul üldözik. Svetonius mondja, hogy Galba szelleme így üldözte Othót, az ő gyilkosát. Így üldözte Hecuba Odysseust stb. Hasonló történet a lakédemoni fővezérrel, Pausaniással. Ez egy éretnes szüzet, Kleonike nevű megölt, mert kívánságára hajlani nem akart, miért aztán sohasem tágitott oldala mellől, egész haláláig. Legnevezetesebb kísérteti történet azonban, melyet a trallesi Phlegonnál olvashatni. Egy thesszáliai városban, Hypatában, egy Philinnion nevű hajadon halt meg. Szülői minden ékeivel, melyek előtte az életben kedvesek voltak, eltemetették. Darab idő mulva egy Machates nevű ifju szállott be a leány atyjának Demokratésnek házába. Éjjel egy szép leány jöve hozzá, kinyilatkoztatván előtte, hogy szerelmes beléje, de a miről a szüleknek tudni nem szabad, s hogy az ő neve Philinnion. Az ifjoncz semmit nem tudván a leány haláláról, nem kérette magát, sőt kar-

jai közé zárta. Hűségének és szerelmének zálogául egy vasgyűrűt és aranypharát ajándékozott a leánynak, kitől viszont egy karikagyűrűt és mellbokrot ayert. A következő reggel eltűnt. Midőn estére ismét vizsátat, anyja azon gondolatra jött, hogy vendégét megkérdeztesse, vajjon nincs-e valamire szüksége, s e végett egy öreg szolgálót, Charitót küldte be hozzá. Alig pillantá ez meg urnóját Machates karjai közt, azonnal kirohant, tudatandó a látottakat a szülékkel, de a kik nem akartak neki hitelt adni, azt vélvén, hogy az egész érzi családás. Charitó azonban erősen állította, hogy nem csalatkozok, miért is a következő reggel Machatest a dolog mibenléte felől a szülék megkérdezték, ő nem tagadta az eseményt, s a gyűrűt és mellbokrot meg is mutatta. Az anya leánya sajátját megismervén, többé nem kételkedett, s a szerencsétlen ifjúnak tudtára adta, hogy ő egy halottal édelgett, s egyszersmind azt is kinyilatkoztatta, miszerint a sirboltot fel fogja nyitattani. — De Machates, ki még mindig kételkedett, ezen szándékáról lebeszélte, és megígérte, hogy ha a közelebbi éjen a leány megjelenend, őt hivatalni fogja. Ugy történt. — Philinnion előjött s az ifjával együtt evett és ivott. — Machates meggyőződött, hogy a hajadon csakugyan él, s alattomban egy rab-szolgát a szülékért küldött.

Midőn ezek megjelentek, s a leány látására hangosan felsikoltottak, hogy őt megöleljék, a leány így szólott hozzájuk: apám! anyám! mily méltatlanságot követtek el, hogy nekem, ki titeket soha meg nem bántottalak, még azon boldogságot sem engeditek meg, miszerint a szülői házban ezen vendéggel együtt lehessenek. Elhamarkodástokért meg kell lakolnotok, én pedig visszamegyek a kimutatott helyre, mert nem az istenek akarata nélkül jöttem ide. Ezen szavakra holtan rogyott össze a pamlagon, hiában igyekeztek őt szülői visszahozni az életre. — Azonközben a szerencsétlen szülők járára a megrémült cselédség s az egész város összeszaladt, s mindnyájan meggyőződtek, hogy az elöttök fekvő hulla a közösen ismert Philinnioné. Főlynyitván a családi sirbolt, a sir üresnek találtatott, s a hulla helyén nem volt egyéb, mint a Machatestől kapott gyűrű és pohár. Ezen csodálatos esemény következtében Hermesnek és Zeusnek áldozatot rendeztek, Machates pedig kivégezte magát.

Szokásban volt az ó korban a halott-idézés s az ezek általi jóslatás. Ezen mestersegen jelsül a thesszáliai nők voltak jártasok.

Ők a hullát, melyet megkérdezendők voltak, vérrel hintették meg, és azt állították róla, hogy az a jövendőt meg fogja mondani; előbb azonban a halott szellemét áldozatalkok által engesztelték meg, mert a nélkül néma maradandott. A szíriaiak is igen tapasztaltak voltak a halott-jóslásban, de ők

másként cselekedtek, mint a görögök. — Ugyanis kis gyermekeket öltek meg, nyakukat elsöben kitekervén, és aztán fejüket levágván. Az utóbbit besózták, bebalzsamozták, és aztán a rosz szellem nevét, melynek az áldozatot hozták, egy aranytáblácskára vajták, melyre a viaszgyertyákkal körülrakott fejet állították, majd imádkoztak s állítólag kívánt feleletet nyertek. A halottidézésben keresztény írók elbeszélése szerint igen ügyes volt Juliánus apostata császár is. Halála után ugyanis egész szekrényeket találtak halottfejekkel és csontokkal megpakva palotájában.

Kérdés már most, hogy a görögök és rómaiak micsoda szellemneveket használtak. Szerintök, mint tudjuk, mezők és erdők tele voltak szellemlényekkel, melyek Görögországban szatirus, a rómaiaknál faunus nevet viseltek. Ezeket embereknek képelték, alacsony termettel, szőrös testtel, kecskeszarvakkal, fülekkel, farkkal és lábakkal. Hozzá

a kis pánokkal, szilént a kis szilénekkel, szatirus a kis szatirusokkal, faunus a kis faunusokkal.

A nimfákat ezek elleneiként tüntették fel, és két osztályra különböztették, u. m. najádokra, oceánidákra és nereidákra, melyek a tengerben, források és folyók mellett laktak, és oreadok, driászok és hamadriászokra, melyek hegyeken, ligetekben, völgyekben és fákon tartózkodnak. Azt hitték, hogy a driászok és hamadriászok a fákkal együtt nőnek fel, melyeken élnek, de ha ütött órájuk, ha a levelek hervadni, a héj elhalni, s az ágak elszáradni kezdenek, a fa-nimfa lelke is elröplül.

Az egyházi atyák a faunusokat nemesak a boszorkányokkal azonosították, hanem egyes-nesen alvilági buja szellemeknek nyilatkoztatták, melyek a nőket megtámadják és velők gyermekeket nemznek. Jornandes így magyarázza a hunok eredetét. Szerinte midőn Philimer, a gothusok királya a géták földre nyomult, ott nem talált másokat, mint utálatos boszorkányokat, kiket ő a maga seregétől elűzött. A mint ezek a pusztában bolyongtak, rosz szellemek jöttek hozzájuk és az ezekkel tárgyalásból származtak a hunok, a kik az egykorú iróktól gyakorta ördögök fainak nevezetnek. — A zsidó hagyomány is ismeri a szatirusokat és faunusokat, de kissé jobb sajátságokat tulajdonít nekik — Midőn Isten t. i. ezeknek lelkét teremté, működésében a szombatnap által megakadályozták, hogy testet ne kik nem adhatta, miért is tisztán szellemek és tökéletlen teremtmények maradtak. Innen van, hogy azok félnek a szombattól, s mindaddig a sötétben rejteznek, míg csak el nem mulik.

Néha emberi alakot vesznek föl, de halandók, s belátásban a mennyei szellemekhez oly közel járnak, hogy néha ellesik tőlük a jövendőt, s tudatják az emberi nemmel.

(Vége következik.)

Utazás az Al-Dunán.

A felhőtlen égről vidáman mosolygott a kelő nap, midőn Mehádia ósrégi fürdőjét fölkeresendő, a gőzhajóra szálltam. A hajó csakhamar elhagyta a partot, s a főváros zibaját a habok egyhangú locsogása váltotta föl. A földzeten ismerősök vidám társaságára találva, hosszú utam egy része észrevétlenül maradt hátam mögött, s csak midőn ezek Mohácsnál kiszállva magamra hagytak, tekintetemet szét jobban leendő utitársaim között.

Sokszor megessik, hogy ezen a vidéken már az utasok között sok nyelvű országunk s az európai Törökország majd minden nemzetét képviselve találjuk; az alkalommal egy pár angol utitársunk is volt, kik, mint többször megessik, egy kis kirándulást tettek keletre, s épen Mehádiába szándékoztak, mert ott, szerintök, néhány ritka kigyófélét találhat. Általában jobban akartak körülményeinkről értesülve lenni, mint mi, a hazában lakó magyarok. Még feltűnőbb volt két török zarándok, kik Gül-Baba török szent sirját látogatták meg Budán, még pedig nem sikertelen, mert mint mondták, egyikök, éveken át tartó hosszas fejfájásából, a mi miatt zarándok-utrá keltek, a szent sir mellett tökéletesen kigyógyult.

A jó muzulmán az égal-változtatás és az egész-séges lét hatását a szent meszet csodaerejének tulajdonította!

A gőzös gyorsan szelte a habokat, s nemesakára a Ferencz-csatorna torkolatához értünk, a mely tudvalevőleg, Tisza-Földvár és Monostorszeg között a Tiszát a Dunával összekapcsolja, s mint megrövidített vízi út, nagy könnyebbségre van különösen a Bánság gabona-kereskedésének. Hogy ez a legnagyobb csatorna az egész birodalomban, nem szükség mondanom; hossza 14 és fél mérföld, szélessége 60 láb, s hajzain 8000 mázsa terhet bír meg; de egyik nevezetessége az is, hogy e nagyszerű művet magyar mérnök, Kis építette, a ki ennek hajzai mellett van is eltemetve.

A Drávának a Dunába ömlésénél a nagy folyam már mindinkább délkeleti irányt vesz, a jobb parton emelkedő hegyek miatt. Feltűnő, hogy míg a Duna jobb partján folytonos láncolatban lombkoszorús bércek teszik regényessé a vidéket; addig a balparton jőformán mindenütt beláthatlan rónaság terül el; a síkság a távolban is csak a kék égbolttal olvad össze, de épen azért, mert az egyformaságot megzavarja, jobban feltűnik itt minden csekélység is: a szorgalmas nép, mely 20—30 lóval vontatja hajóit a parton, egy egy templom tornya a távolban, vagy a szongó nádasokból föl-föllebbő vízi madár.

Erdős és Vukovár mind elmaradnak mellettünk, a nélkül, hogy a táj képe egy pillanatra is változék. Ki gyönyörű vidékekben dúsgazdag hazánkra e pontról akarna következtetést vonni, nagyon csalódnék; épen mintha bortermelésünket e pontról itélné meg, mert míg a jobb parton terjedelmes szőlők terülnek, addig a balparton egyetlen szőlő-keret sem talál, daczára, hogy hazánk a föld legkiválóbb bortermelő helyei sorában foglal helyet.

A jobbparton a szép Szerémség nagyrészt telve van római emlékekkel. Itt már mindkét oldal lakói nemzetiségre nézve túlnyomó számban szerbek; csak egy-egy helységről magyar neve juttatja eszünkbe, hogy itt egykor, a török hadjáratok előtt, magyarok laktak. Sharegrad omladozó falai a kopasz sziklacseről mélan tekintenek le a Dunára; e vár, egykor büszke lovagok fészke, most baglyok és sólymok tanyája. Tovább egyik ősmagyar család fészke, Illok (Ujlak) vára tűnik szemünkbe, melytől nem messze egy festői fekvésű kolostor vonja magára a figyelmet. A vén góth kolostor, melynek csak tornya újabb építmény, még mindig jókarban van, s kétszeres tisztelettel halad el mellette a magyar vándor, ha tudja, hogy a hős szerzetes Kapistrán János itt halt meg, nem sokkal az 1456. okt. 23-ki belgrádi diadalmas ütközet után. Maig is mutatják a kis ocellát, hol betegségeben, halála előtt pár nappal, hős barátja, Hunyady János meglátogatta, mely jelenet emlékét egy régi rosz fal-festmény maig is őrizi.

Palánka és Futak határvárosok a balparton maradnak el, s ezek után Ujvidék következik, melyet hajóhid köt össze Péterváradal, e nevezetes erősséggel, hol a római Bononia állott. E két város fekvéséből fogva, Budapestre élénken emlékeztek. Tovább van Karlovicz, a birodalombeli szerbek Rómája, s a mellett úrméséről híres. Angol utitársunk ez utóbbitől lelkesült legjobban.

Titelt is elhagytuk, hol a legnagyobb magyar folyó, a Tisza szöke hullámain a Dunába ontja s elértük Zimonyt, mely Ausztria és Törökország között tulajdonképen a kereskedés központja, s

utczáin már több keleti jellegű eggyénnel találkoznak.

Meglepő hatást gyakorol a szemlélőre a sötét sziklán fekvő Belgrád vára óriási falaival s minaretjeivel. Itt ömlik a Dunába a Száva, mely utazásunk óta már a harmadik jelentékeny folyó.

Alább a tájék szépsége még mindig lebilincselve tartja szemünket. A part mentén a határ-örök őrháza láthatók egymástól kisebb nagyobb távolban, de csak annyira, hogy egyik a másiknak intésére vagy szavára segítségül jöhet. Ez őrházak magas tölgy czölöpökre levén építve, beléjük csak létra segítségével juthatni, s ezt az örök nagyobb biztonság okáért rendszeren fölvonják maguk után.

Itt már szemmel látható az ipar s a műveltség hanyatlása. Még balról mindig síkság képezi a partot, melyen Fehérettemplom áll, de a háttérben már a bánsági hegyek is fölmerülnek.

Tovább Szendrő vára öltik szemünkbe. Ezen erősség 21 magas, szögletes toronyból áll, melyek

Bánsági oláh népviselet. (Lásd „Utazás az Al-Dunán” című cikket.)

alacsony de erős kőfalakkal vannak egymáshoz csatolva, háromszög formában.

Uj Palánkánál a magyar parton is hegyek kezdenek emelkedni, s a sziklák között az ut mindékesebbé válik. Elérjük Vaskaput, mely halhatatlan Széchenyink nagy műve, s melynek képét és leírását már régen közzölték a lapok. Meglepő látványt nyújtanak még a kolumbásai omladékok, melyek mellől a víz által a sziklában kivált üregekből szoktak az úgy nevezett kolumbásai legyek nyáron át egész rajokban utra kelni, az alvidék barromtenyésztésének sok kárára.

Ezen alul a mily szép a Dunapart képe, sokszor épen oly keszélyes. A sziklák közt összezorult folyam keskenyebb lesz, s zugva és sebesen halad korlátolt medrében. Az előbb oly széles folyam, mely már 100 más folyó vizét is magába fogadta, néha oly sekély, hogy rajta a gőzös is alig járhat. Ezen kívül még kiállt szikladarabok is veszélyeztetették az utazást, de ezeket nagyrészen már mind szétrepesztgették. —

De a parton még mindig látni egy kis temetőt sírköveivel és sírkerezeivel, mely azok hantait takarja, kik itt a szerencsétlenség áldozatai lettek. Az utolsó nagy baleset különben már régen, 1839. májusában történt, midőn egy nagy dereglye a sziklában szétzörve, 20-an fuladtak a hullámokban.

A kormányos nagy vigyázattal ereszté itt a hajót, mert Pozsony és a Feketetenger közt itt van a Dunának legnagyobb esése, mig, a mint mondják, az egész Duna Tachtalia mellett legmélyebb, a hol mélysége 150 lábat ér el. Szélessége itt, a Zimony mellett 3000 lábnyi folyamnak, csak 400 láb. Ezután még egy szép vidék táruult föl szemünk előtt, midőn a törökök által ugynevezett „Kasan” hegyzoros között évezünk, de azután egy terjedelmes völgybe érve elértük Orsovát, s istenhozzádot mondtunk a további utazásunk.

Innen szekéren folytattam utam a Csernavölgyön át Mehádia felé. Mielőtt azonban tovább haladnék, fölemlitem még, hogy Orsován alul alig két mérföldnyire vannak az ugynevezett Trajánhid romjai, melyen át a hatalmas imperátor hadait Dáciába Decebal ellen vezette, ki Sarmisegethusa falai közt inkább választotta az önkéntes halált, mint a gyázatos fogságot.

Orsova és Mehádia közt mintegy a középutban, a Cserna vize balpartján fekvő Korabnek falu mellett, szemlélhetők egy pompás vízvezeték romjai, melynek rajzát ide mellékltem (lásd képünket a túlsó lapon). Ezt némelyek még a rómaiak korából származtatják; Gri-sellini azonban a Bánságról írt művében azt állítja róla, hogy ennek építését valószínűleg a mult század első negyedében a törökök kezdték meg, hogy az által a Cserna vize folyásának, mely itt Magyar- és Törökország közt a határt képezte volna, más irányt adjanak. Ez által a törökök megnyerték volna az általok is sokra becsült mehádiai, ugynevezett Herkules-fürdőket, szándékuk azonban a közbejött békekötés által meg-husult.

Akár kitől származik e soha teljesen ki nem épített mű, nagyszerűsége megérdemli, hogy képét bemutassuk; még most is áll 11 hatalmas boltíve, mely, a mint képünkön látható, szorosán egy meredek sziklafalhoz van támasztva. Az egész fölválta részint terméskőből, részint vörös téglából épült, s boltívei 30 láb magasra nyulnak föl.

Nem lesz érdektelen még az itt szokásos oláh népviseletet sem bemutatnom. A népesség nagy része itt oláh, de szomorú tapasztalás szerint a műveltségnek még csak bölcsőkorát éli. Mégis szereti magát a művelt rómaiaktól származtatni, s talán egyetlen nép, mely vitéz elődei helyett épen legyőzőjére büszke. A nők öltözéke sajátos; a színek megválasztásában is a legkiáltóbbakat szedik össze. Ingujjaik szintén tele vannak czifrázatokkal, s különösen himzelekként át vannak lyuk-gatva. A férfiak öltözéke leginkább a derekon viselt széles tüszőről nevezetes. (Lásd a fentebbi képet.)

A hosszu de élvezetes utazás után szerencsésen elértem Mehádiát, melynek fürdője még a rómaiak koránál is régebb. Ezt még a dákok ismer-ték, de nagyobb mértékben a rómaiak karolták föl Herkules tisztelőire szentelve, a mi már abból is következtethető, hogy forrásai körül, egyeb-ről római régiségekben kivül, hét Herkules szobrot találtak. Figyelmet ébreszt még itt az egyiptomi lotuszvirág, mely a meleg források közelében nem

egyszer előbük. Eforrások mellett újra találkozom még angolainkkal, a kik ha vajjon rá akadnak-e a ritka viperafajokra, arról nem értesültem. (A „Globus“ után.)

A szemek ápolása.

(Vége.)

II. Megnötteknél.

Az elővigyázati rendszabályok, melyeket megnőtt embereknek szemekre nézve követniök kell, főbb vonásaikban ugyanazok volnának, mint a gyermekek szemének ápolása és védséről mondtunk; és pedig

1) Orizni kell a szemeket hirtelen fényváltozástól, főképp napfénytől, különösen reggel fölébredés után, midőn azok a fény irányában érzékenyebbek, — és pedig az által, hogy az ablakokat be kell függönyözni, főleg ha ezek délfelé tekintenek. Ha a szoba ablakablakkal (Spallertüdd) van ellátva, nem szabad azokat fölébredés után rögtön kinyitni, mert a teljes homály nagy ellentétképpen rögtön erős fényt váltatnak fel, mi a szemekre igen kártékony befolyás.

2) Orizkedni kell, hogy se közvetlen, se féhér tárgyakról visszavert napfény ne hasson egyenesen a szembe, mert a hótérületekről, fehér falak- és vizütközletről visszazugró napfény felette káros befolyást gyakorol a szemekre (ebből szokott támadni az úgynevezett éjvakság, midőn z. i. az illetők látása alkonyodástól kezdve napfelkeltéig olyan, mintha sűrű köd volna előttük).

3) Hasonlóképpen védni kell az embernek magát a lakszobákba közvetlenül beható napfénytől közönséges vagy göröggyönyök (Rouleaux) segítségével, melyeket kék vagy zöld kelméből kell készíteni; — továbbá meg kell gátolni a fény visszaverődését fényezett padlatokról, azoknak sötét színű szőnyegekkel való betérítése által. Ezen elővigyázati rendszabályokat különösen követni kell, ha a szobák a nap felé fekszenek, és azokban fényezett butorok, aránykeretű képek, vagy másféle fénylő tárgyak találhatók; mert a beeső nap-sugarak a nevezett tárgyakról visszaverődve, a szemre nézve igen veszélyes következményeket vonhatnak maguk után.

4) Nem kevésbé kerülni kell az erős, nagy terjű világosságba való nézés, mert az ilyen a látáshoz nagy meggyengülést, vagy teljes elvesztését vonhatja maga után; így beállhat a látóerő megsemmisülése, ha távoztván át a napot szemléljük s az erős fényt színes üvegek által nem gyengítjük, — hasonlóképpen bekövetkezhetik ugyanezen állapot az által is, ha hirtelen tekintünk olvasztó kemencéké tüzebe. (Védni lehet a szemeket erős fénytől sapkákat ellenzője, széles karimájú kalapok, füstszűrke szemüvegek és fűtyököl által.) Valamint a változó erős fény a látási képességre nézve a legnagyobb hátrányokat eredményezheti: épen úgy a világosság elvonása (elsötétítés által) nem kevésbé jelentékeny károkat szülhet a látáshoz nézve, a mennyiben az ily szemek utóbb még mérsékelt világosságot sem tűrhetnek el; így foglyoknál, kik hosszú időt töltöttek börtönben, tapasztaljuk, hogy ők hosszabb ideig káprázatban szenvednek.

5) Míhez kell tartanunk magunkat természetesen, vagyis nappali világosság mellett oly munkánál, melyek a szemet különösen igénybe veszik, minők olvasás, írás, rajzolás stb.?

Mindenek előtt gondunk legyen arra, hogy kellő világítást nyerjünk. A mikor csak lehetséges tehát, válasszunk munkálatainkhoz világos szobát, s gondoskodjunk arról, hogy a nap-sugarak ne essenek dolgozó asztalunkra. Továbbá az asztalt úgy kell állítani, hogy a világosság arra például írásnál fölülről és balról essék. Ártalmas az ablak felé háttal fordulni; ha pedig arccal egyenesen az ablak felé vagyunk fordulva, akkor a szemekbe kelletlenül több világosság jut, különösen ha a világos szobát falakról verődik vissza. Ha azonban az utóbb említetthez hasonló helyzet elkerülhetlen, akkor az ablak alsó főkjait világos szűrke függönyökkel el kell homályosítani. Ártalmas végre az is, ha a dolgozó-asztalt két ablak közé állítjuk, — minthogy ekkor a világosság mindkét oldalról és előlről hat rá.

A) A természetes vagyis nappali világosság, mely általán véve kevésbé erősebb a szemet mint a mesterséges világosság, — hibás és ártalmas lehet:

a) Nagy terjedése (Intensitát) által; ennél fogva nem kell dolgozni napfényben, különösen ha fénylő tárgyakkal van dolgnak.

b) Ha elégtelen, mi oly lakházakban, melyek szűk utcákban állnak, vagy alkonyatkor szokott történni. Elégtelen világosság mellett hosszabb időn át folytatott munkálatok a szemek korai kifáradását és elgyengülését vonják maguk után.

c) Továbbá ártalmas lehet a világosság ellen-tétes hatása által, mi nem ritkán megtörténik, ha kertben vagy erdőben a fák árnyában olvasunk; ilyenkor tudniük időnkint egyes szélrohámok hatása alatt a lombok szétternek, s teljes napfény hat a könyvre. A világosságnak ily váltakozása felette ártalmas a szemre nézve.

B) A mesterséges világítás. A mesterséges világosság szilárd testek erős hevítése által hozatik létre, úgy hogy azok izzásból jutnak s világítanak, mint a gyertya- és lámpa-fény.

A mesterséges világosság hibás és ártalmas lehet:

a) Összetétele vagyis szerkezete által; mint eléggé ismeretes, a természetes vagyis napvilág különböző színes, ugymint vörös, narancs-szín, sárga, zöld, kék és violaszínű sugárokból áll, melyek együtt képezik a fehér vagyis természetes világosságot; a mesterséges világosság azonban nem tiszta, — ebben túlyomók a vörös és sárga sugarak, így a közönséges gyertya- és lámpavilág, mely okból a világosság inkább narancs-színűnek vagy sárgának látszik, mi a szemeknek ártalmas; ennél fogva igazlmas szemekre nézve ajánlatosak a kék színű védeleművek, a mesterséges világosság megjavítása végett, hogy tudniük a csekély mennyiségű kék sugarak szaporításának, mi által a világosság a szemre nézve kellemesen változhat meg.

b) A mesterséges világosság ártalmas a láng nyugtalansága által, mint ezt szabadon égő lámpák- és közönséges gyertyáknál tapasztaljuk, minthogy a levegő áramlása folytán a láng többnyire ide-oda leng és lobog; ennél fogva nem jó hosszabb ideig gyertyavilág alatt dolgozni, mert ez által a szem elmaradhatatlanul izgatottatik. Ha egyáltalán kényserülve volnánk gyertyavilág alatt dolgozni, akkor két egyenlő magasságú gyertyát kell meg gyújtani, s azokat egymás mellé, nem pedig egyiket jobb, másikat bal oldalra állítani, mert így a gyertyák világító ereje gyöngülne.

c) Mi a láng tisztaságát és egyenletességét illeti: erre nézve a viaszgyertyák előnyvel bírnak a Ssteeringgyertyák felett. Még tisztább világosságot szolgáltatnak a most általános használatban levő mederátur lámpák, gyengén szürkés üveggolyóval; ezen lámpák — mint ismeretes — hengeres kanóccsal bírnak, úgy hogy a levegő azon keresztül áramlik, minek eredménye a világító anyagnak, ugymint a zsíradékok- és illó olajoknak (Photogen) teljes elégsége. Ha épen a lámpavilág az üveggolyó daczára igen erős és vakító volna: lehet rá szűrke papírból készült ernyőt akasztani.

Kirívó színű, különösen a kedvelt világoszöld vagy világos-kék ernyők a czélnak meg nem felelnek színezetük élénksége miatt; legkevésbé ajánlhatók azonban tarkára festett, különféle alakokkal ellátott, vagy épen áttört ernyők. A teljesen átlátszatlan ernyők sem használhatók, mert az általuk beárnyazott és a megvilágított helyek közötti ellentét igen nagy; ezen ellentét következtében a szemek rövid idő alatt szenvedőkké válnak.

Mint czélszerű világítást lehet tekinteni a légszuszítást (Gaslicht), fényének nagy terjedése (Intensitát) miatt, — csakhogy kettős légvonatu égő csapot (Brenner) kell alkalmazni s rá hengerüveget helyezni, mi által a láng lobogása kevesebbetik. A photogen erős világító erejénél fogva hasonlóképpen jól lehet világításhoz használni.

Bizonyos mesteremberek, például cipészek, kik vízzel telt gömbölyű üvegpalczokat használnak a világosság összpontosítására és így fokozása céljából, elgyöngítik szemüket, és pedig ismét a fénybeni ellentét által, mert a világosság egy helyre központosítottatik, s ennek körülete meglehetősen homályban marad; kevésbé ártalmas a szemre a világítás, ha a palcz vízbe annyi részglicert vegyítünk, hogy az tőle gyengén kék színűnek mutatkozik, — az ilyen lámpavilág igen közel áll a természeteshez, s ennél fogva kevesebbet árt.

A mesterséges világítás mellett foglalkozást illetőleg különösen ki akarom emelni, hogy a színes anyagoknál munkát mellőzni kell, mert a különböző színek másként mutatkoznak, mint napvilág alatt; a kék szürkésnek, a zöld sárgának látszik. Kerülni kell továbbá sötét színű anyagok munkabevételét mesterséges világításnál, mert

az ilyszerű munka a szemet igen megerőlteti, — előnyvel bírnak a világos színű anyagok.

Ha a közönséges munkálatok az épen említett világítás mellett már megerőltetők, miután azok mellett sok szabad meg jut a szemhez, mely a szemhéjakra úgy, mint a szemek szabad fölületére hevítlőleg hat és gyakran a szemek lobos állapotát vonja maga után: mennyivel inkább kerülni kell azon divat-parancsolta munkákat, melyeket a gyengébb nőnem kénytelen teljesíteni minők: a mintalpok mechanicus leolvasása, a reczés kelmeire (gégítetté gacze) való folytonos nézés, a gyöngyök felfűzése, továbbá a finomabb női munkák hajjal és selyemmel stb; — mennyi szem jutott már ezek által a romlás határára!

Az olvasás este ágyban a látszerve nézve igen ártalmas. A szem megerőltetést szenved az által, mert az égő gyertya közönségesen oldalt és többnyire alacsonyra helyeztetik, ez által a lángnak sok sugára közvetlenül a szemhez jut, minek folytán az káprázni kezd (ennél fogva a gyertyát mindig néhány hüvelykkel magasabba kell állítani, mint a fejnek helyzete). Ezen kívül a szem, ágybani olvasás mellett mindig a látásra kényelmetlen irány- és helyzetben van. — Mind-ezen kedvezetlen körülmények, úgy nem kevésbé a könyvekbeni apró nyomtatvány következtében a szem szokatlanul nagy elbágyadást és kifáradást szenved.

Az ágyban való olvasás reggel annyiban ártalmas a szemre nézve, mert ez alvás után, minthogy több órán át a világosságot nélkülözötte, annak irányában sokkal érzékenyebb; továbbá a szemet homály és világosság közötti rögtön változás éri, miután a mesterséges világosság nem lassankint, hanem egyszerre hozatik létre.

Végül azoknak, kik szemüket huzamos munkára használják, nemcsak czélszerű világításról, hanem szemük pihenésére is üdüléseről is kell gondoskodniok. A szemek ereje épen úgy bir bizonyos határokkal, mint a test többi részei; ennél fogva a szemek huzamos igénybevételénél tekintetbe kell venni az elfáradás érzését, és szükséges munka közben legalább néhány perczet pihenésre szánni s a tekintetet távolabbi tárgyakon pihentetni; tökélyes üdülésre azonban legczélszerűbbek a séták szabadban.

Kerülni kell még a szemekkel munkát mindjárt az évés, valamint a testnek izgatottságai után is.

Dr. Grossmann Lépöt,

szem- és fül-orvos Pesten.

Rendkívüliségek az emberi nemnél.

(Vége.)

V. Elállatosodottak, csodaszörnyek.

1661-ben az orosz határszéleken találtak a vadászok a medvék között egy kilencz éves fiút; megfogatásakor fogvaival és körmeivel erősen védelmezte magát. Teste tökéletes alakotus volt, hajzata szőke s arca csinos. Egészen megszédíteni, ruhákhoz s fött ételekhez szoktatni nem lehetett. A keresztiszlens Ursinus (medve) nevet nyert. — Ugyanitt fogtak el a medvék közül 1694-ben egy 20 éves férfit. Ennek egész teste szőrrel volt borítva, négykézláb járt, beszéde a csze hibás, gyöngye volt. Nehezen szelidült, majd lassankint megtanult járni, beszélni s a rendes ételeket megszokta.

A 17-ik században Irlandban került kézre egy ifju, ki a rengetegben fűvel és szénával élt, melyeket ő szagálva keresett fel; nem beszélt csak mekegett; teste karcsu, hajlékony volt, tekintete elvadult, iszonyító, rendkívüli sebességgel tudott futni; sok fáradsággal lehetett csak annyira is megszédíteni, hogy emberek körében lehessen.

A kraneburgi bérezeken találtak 1717. egy vadleányt, kit szülői 16 hónapos korában vesztettek el. Midőn megtalálattott, 19-ik évében volt. Bőre durva, fekete s szőrös volt, hajzata szerfelett hosszú s vastag, beszéde érthetetlen dadogás, melegség; élémét füvek, falevelek tették; egyenesen járt s fahéjkból font kötényt viselt. Az emberekhez nehezen szokott, de felév mulva már új életmódján tökéletesen megnyugodott. Az adott jeleket megértette, a köszönet, viszonzotta, beszélni erőködött, szokatta magát a munkához, különösen a fonást nagy készséggel tanulta.

A Pyrenaei hegységben is akadtak 1719-ben két gyermekre, kik a kösziklákban a vadkecskével ugárdoztak.

Nevezetes a Champagnei vadleány, ki 1731-ben Chalonszhoz közel egy vadászatot fogatott el;

ennek teste egészen szőrös volt s leginkább a vízben szeretett tanyázni, hol hal módra uszkált. Epino nevű gróf magához vette, megkereszteltette, mikor is Mária Angélica Memmie le Blanc nevet nyert. Egészen megszédült s megszokta az emberi cselekedet, szokásokat, foglalkozásokat.

1749-ben, márczius 15-én a kapuvári halászsok közel a Fertő tóhoz egy körülbelül 10 éves elvadult gyermeket fogtak. A gyermek meztelen volt, feje kerek, szája nagyon széles, szemei kicsinyek, orra behorpadt, kezei, lábai görbék, ujjai közt uszharthyak, egész teste pikkelyekkel borítva. A halászkok a gyermeket a kapuvári várba vitték, hol az gondos őrizet alá vétetett; csakhamar megtanult járni, a halat és rákot nyersen jóízűen elköltötte, a számára készített viztartóban nagy örömmel uszkált; a ruha terhére szolgált, azt elhánnya, míg hozzá nem szokott. Fött ételekhez egészen soha sem szokhatott. Így élt háromnegyed évig, már kezdett beszélni, szorgalmasan dolgozott, híven engedelmességet, miert is nem vigyáztak rá ezentul oly nagyon s ő egykor a vár hidjára menvén, a mint az ott elfolyó vizet meglátta, minden ruhástól együtt belevetette abba magát s eltűnt örökre, soha többé meg nem találhatták. (Lásd a V. U. 1854. évi folyamában.)

Angolországban mintegy 40 év előtt egy férfi élt, kinek teste gyöngykorra óta egészen sertenemű szőrrel volt fedve. A sörtek télen kihullván, tavaszkor ismét megújultak.

Antonia Heléndának, ki 1489-ben Lüttich körül született, 9 éves korában kezdett szakála nőni. 1842-ben járt Lipcsében egy francia nő Lefart asszony, kinek szakála egész melléig ért. Knechtlin Erzsébet, egy porleány Helvecziában szintén hosszú szakállal bírt.

Amerikában Copalában 1836-ban találtak egy barlangban egy nőt szőpös kis gyermekével. E nő 1830-ban tévedt el, s állítása szerint, egy gyökérszerű törzsnek hatalmába esvén, ez őt e barlangban szigorúan elzárva tartotta. A barlang azonban, hol féltalattott, száz mérföldnyire állt minden emberi lakhelytől, s környékén csak majmok, medvék, páviánok tartózkodtak felette nagy számban. A kis gyermek ékelenlül rut volt, mindazáltal megkeresztelték, mikor is Pastrana Julia nevet nyert, s midőn anyja meghalt, megengedék neki, hogy Sanchez Pedro allovai kormányzó családjánál maradjon, mint szolgáló, honnét csak felszerült korában távozott el. — Mint természeti csoda, egy amerikaival beutazta Amerikát, Angliát, Németországot nagy részét, Peaten is volt. — Magassága 4 lábánál valamivel több lehetett, testalkata erős, zömök. Arca körül félárasznvi fekete szakál, sűrű, nagy szőrrel benőtt arca, nyak s mell. Jól csak az angol nyelvet beszélte, néhány német szót is tudott, sőt írni is tanult. (Arezképét lásd a Vas. Ujság 1857. évi 52. számát.)

1864. márcziusban Berlinben egy miss-Pastrana-féle család mutogatta magát. A család feje egy körülbelül 30 éves nő, pompás barkó és bajszszal, szakállal majd 8 ujjny. Hogy az utczán fel ne tűnjék, a nő mindig a legujabb divatu férfit ruhában jár. E nő két szép leányka anyja, — egy 11, a másik 5 éves. A leánykák kitünő szépek, csak hogy ott van a felső ajkon a csinos bajsz, melyet sok fiatal ember megirigyelne.

Közl. Mész. Béla.

Csörszárka.

V.

(Mutatvány Rész Ensel Sándor „Helynevek magyarázója” sajtó alá rendezett III. füzetéből.)

Mindenekelőtt tudni kell, hogy azon árok, mely Csörsz néven nevezetik, Pesten felül a Dunánál kezdődik és meggy Hatvan felé, azon alól pedig Arokszállásánál, onnan Egre s Tokajon alól Aroktúrnak, onnét kanyarodik a Tiszánál, azon innen pedig Fehértől alól, a debreczeni nagy erdőn jövén keresztül, a n.-létni határnál, Arad s Temesvár felé folytatattik, és Szemendrán alól mintegy 3 mérel a Dunánál végződik. Alakja ez:

Erdélyben a Hargita bércei alatt délre szintén látszanak egy árok nyomai, mely Tárkány és Domádon keresztülvonul s szintén Csörsz = Csöz és Hondrának nevezetik.

A tudósok véleménye, hogy ez árok vagy a rómaiak vagy az avarok műve s határvonalat képezett tábori sánczokkal. Az örökről, kik eredetileg „Csözök”-nek nevezettek, és jelt adó esz-forma

*) Lásd Helynevek magyarázója L. k. 70. lp.

kürtjökörül „Csörszárka” lett neve. Így vélekedik Mártonfy is az erdélyi Csörszárkáról. *)

A Fényszarutól a Tisza felé húzódó árokról írja Katona; hogy az Kunz fia Kurzántól kapja nevét. Kurz név mai írás szerint Csörsz. Béla király névtelen jegyzője így adja elő és dolgot: Árpád vezér Köndnek Csörsz atyjának nagy földet ajándékozott, Etele király városától (O-Buda) Százhalomig és Diódig (Fehér 26.) s fiának adott egy várat népe oltalmára. Ezután Csörsz a várat saját nevével nevezte el. (Cap. 46.) Katona erre mondja azután, hogy ezen árok nyoma Gyöngyös alatt 2 mérföldnyire Arokszállástól kezdve a Tisza felé 15 mérföld távolságra van.

A zaszti apátságunk 1067-ik év körül kelt alapító levelében csak pusztá árok nevezet alatt fordul elő.

Podhraczy szerint a Csörsz nevezet ellenkezik a Kurzán névvel, ideje korával, s a történettel. Szerinte a Csörsz név a Győr szó elrontása. Győr = Vár, = Castrum = Circulus. Győrös = Castrens. Győrök = Hringe = Castra.

Egy 1688-ban nyomtatott könyvben ez áll: „Csersz árokat Csersz király ezenáltatta még Attilának előtt. Nem egy vágyon peng a féle, hanem több is jelesben a Tisza-Duna között. (Tud. Gyűjt. 1840. XII. k. 17. lap). Paraszt traditio, hogy valami Csörsz király akarta volna az által a Tiszát a Dunába hozni. Gr. Gvadányi „Egy falusi notárius budai utazásá”-ban (Pozs. 1790. II. 25. l.) mulatságos adatot közöl.

Kuliflay szerint a Csörsz szó szláv értelemmel bír, Csörsz = örög, a szláv magyarság ez árkot „Ördög árkanak” is nevezi, és pedig mert készítését emberi erő feletti munkának tartja.

Szalay emliti Csörszöt, ki 902-ben a bajoroktól egy lakomán több társával együtt orgyilkóssal végeztetett ki, de ez árokkal nem kapcsolja össze a nevet.

Csány helységénél egy halom nevezetik Csörsz vezér halmának.

Az erdélyi Csörsz = Csöz-árkat szépen fejteti Révész „Etel laka” művejében 11. lap, és Elektépek 1847. 3. 83. sz.

A magyarhoni Csörsz-árkáról jegyzéseket tesz s mondát ad „Magyarország s Erdély képekben” I. köt. 231. lap. Szabó Karoly „Béla király névtelen jegyzője” 1860. 67. lap.

Egy régi krónikát Székely István közlése után már e lapok mult számában ismertettünk.

Lássunk most egy népmondát Tompa után, melyet „Népregei”-ben tett közzé.

„Csörszárka — így ír Tompa — mint óriás ektől szánotott barázdát ut, Tiszától a Dunának mértföldekre fut, magas partját kihánnya, mi végett s mikor? Az az eltűnt századok homályában vesz el, úgy áll a zöldmezőben, mint királyi sir, melynek porlort uráról rég megemlélt a hír; sok év dúló hatalma megküzdött vele, de még viv idő, enyészett rontó hatalmival. Az agg rege szerint, sok tenger év előtt, előbb mint magyar nép e szíj hazába jött, a kőza Longobardok királyi Rád vala, történet hogy ez kemény csatába szállt, s frigyának hívta Csörszöt, a szép avar királyt; — Rád s Csörsz, halálcsapást adtak elleneiknek, osztozásra kerülvén a sor, Csörsz jutalmul egyet kért, Rád ur leányát szép Délibábót, mely beszéden Rád megökönt, gondolkodott, végül így felelt: Nem bánom, legyen leányom menyasszonyod, de birni csak úgy fogod, ha vizen viszed haza. — Csörsz ekkor talpra álltá hadát, égett a munka, s mely árok hasadt a dolgos sereg nyomán, s Tiszától a Dunának vett mezőn futást, a munkánál Csörsz mindenütt jelen volt, így munka közt történt azonban, hogy véssz éjszakán, lováról az ég tüzes villama üte le hirtelen, mire meglankadott a nép, s legott pihenni tért, megátkozván az árkot sok fáradaalmiért.

Az árok tövével Ároktól most is áll. Borsóban a Tiszánál Füzlepte partnál.

S a hely hol véget éru Néptől megszállva lón: Épülvén Arokszállás Az áldott síkmezőn.

A régi jó időkről.

Régenten mily mesés olcsóságuk voltak egyes élelmi czikkek, erre akarok néhány példát felhozni. — Az itt közölt dolgokat, ha a mai idők szemüvegén nézzük, valóban hihetetleneknek fogjuk találni. Így p. o. 1563. a pozsonyi koronázás alkalmával, a királyi emberek az elfogyasztott ételek és italok következő árfoylamával számoltak be:

*) U. O.

Egy zsák liszt 20 denár, egy denár értéke 1/2 garas volt, vagyis, 5 denár tett egy garast. Egy zsák zab 15 denár, egy zsák árpa 13 d., egy tavali kappan 6 d., 1 idei kappan 5 d., 1 nagy fajta tyuk 3 d., 1 kisebb tyuk 2 d., 1 csirke 2 d., 1 kakas 4 d., 1 kövér lud 6 d., 1 malacz 9 d., 1 font szalonna füstölve 4 d., 1 font friss szalonna 3 d., 1 font őzhu 2 d., 1 font borjúhu 2 d., 1 font ürühu 1 1/2 d., 1 font sajt 3 d., 1 font írósvaj 7 d., 1 font gyertya 4 d., 1 font nyulhu 6 d., 1 font csuka 6 d., 1 font harca 4 d., 1 font potyka 4 d., 5 darab tojás 1 d. E szerint egy garasért 25 tojást lehetett venni. Három szemlyre való kenyér 1 d., e szerint egy garas ára kenyér 15 embernek volt elég. Egy szekér széna, 6 ökörre 60 d. = 12 garas, 1 szekér széna 4 lóra 4 d. = 8 garas, 1 szekér szalma 6 ökörre 30 d. = 6 garas, 1 szekér szalma 4 lóra 20 d. = 4 garas, 1 szekér fa 4 ökörre 25 d. = 5 garas, 1 mérce (pint) borsó 2 d., 1 pint finom bor 4 d., 1 pint közép jószág 3 d., 1 mérce méz 5 denár.

Ezek így vannak megírva Lishius „Comment. de coronatione Maximiliani secundi” című művében.

Még más ilyféle adatokat is idézhetünk e korszakból, így például: 1538-ban Laszky Jeromos a duna-vecei uradalommal a várral együtt 4000 forintért adta el; 6 1529-ben 500 forintért vette meg e várat. — 1538 a papok összejevetelt tartottak Lőcsén, s egy odaváló polgárháznál ebédelték a gazdag és pompás ebédért egy-egy papnak 8 denárt kellett fizetni, és így nem egészen 2 garast.

Harrovsky Lőrincz török követségbe küldetvén, utiköltésül 90 fót kapott. — 1539-ben Panschner Györgyöt Bécsbe küldték, s utiköltéségei fedezésére 11 fót adtak. Ugyanezen időben fel van jegyezve, hogy egy nyest bór 80 denár volt, és így 16 garas. — 1542-ben a Szepesben 100 köből zabot lehetett 4 fton venni, és így egy köből 4 dénárba csett. — 1550-ben egy peblanos a közygekben elkötetett számos fáradaalmiért 1 fton jutalmaztatott. — 1551-ben 20 köből roznak 5 f. volt az ára.

Ezekből láthatni az akkori időkben mily mesés olcsóság uralkodott, s a magyar ember méltán szokta gyakran emlegetni azt a „rég jó világot.”

Közl.: Szántay Aladár.

Egyveleg.

*(A föld legöregebb embere) most Wisconsin állam Caledonia városában lakik. Crele Józsefnek hívják és 139 éves. Wisconsinban él több mint egy százada. 109 évvel ezelőtt nősült legelőször New-Orleansban, s néhány évvel később, midőn Wisconsin még francia tartomány volt, Prairie du Chien-ben telepedett le. A forradalmi háború előtt levélhorod volt. Nehány év előtt még mint tanut idézték törvényeszké elé, hogy adjon felvilágosítást 80 év előtt történt dolgokról. Most egy több mint 70 éves leányánál lakik, ki harmadik nejétől való gyermeke.

*(Furcsa utitárs.) Velencében néhány nap előtt egy portugall tiszt egy orang-utang kíséretében sétált az utcákon. A majom, mely 6 lábny magas, minden erőlködés nélkül egyenesen járt. Az egyik fültől a másikig arca also részét szakállnemű szőr födi, mi az emberhez való hasonlóságát még inkább előmozdítja. Nagy néptömeget kísérte a sétálók, s a majom nankin-nadrágjában s büszkén a fején levő szalmakalapjánál körülbelől hasonló volt egy amerikai útvetényeshez.

*(Dühös kutyák.) Renault, a párisi marhagyógyintézet főfelügyelője, statisztikai adatok által kimutatta, hogy a kutyaság Párisban sem a kutyák számát általában, sem a dühöskutyákét különösen, nem kevesebbet. Renault azon hitben és véleményben van, hogy a dühöskutyák számát csak azon egyetlen rendszabály kevesebben meg észrevehetőleg, ha a kutyatulajdonosok arra szorítottatnak, hogy kutyájukat szájkosár nélkül ki ne bocsássák és e rendszabály szigoruan keresztülvitetnek. A nevezett orvos ezen meggyőződéshez Berlinben a legközelebbi időkben gyűjtött hiteles adatok által jutott, hol a szájkosaraszási rendszer szigoruan fenntartatik, és hol ezen intézmény behozása óta következő kedvező eredményekhez jutottak. Berlinben 1854-ben 4 dühös kutya jött elő, 1855-ben csak egy, 1856-ban csak két dühös kutya mutatkozott, és a következő 5 év alatt, 1861-ig, egyetlen egy eset sem fordult elő, hogy Berlinben dühös kutyára akadtak volna.

HIRDETÉSEK.

MARSHALL FIAI ÉS TÁRSUK GAINSBOROUGH

(Angolhon),

P e s t : Heksch Sándor F., B é c s : Biedermann és Overhoff, P e s t : Horváth Ferencz,

2 sautca 12. sz. a. magyarhoni főügynökség, főügynökség a cs. k. tartományokra nézve, váci-utca 5-dik szám alatti házban,

ajánlják dusan felszerelt raktárakat kitűnő és érmet nyert

GŐZMOZDONY-CSEPLOGÉPEK, LISZT- ÉS FÜRÉSZMALKOK,

s egyéb gazdasági gépekben a legutányosb árakon. 1062 (1-12)

Képes árjegyzékek ingyen és bérmentesen.

MOLL SEIDLITZ PORA
MOLL A. védjegye

A katalógus az itt látható és hivatalosan leített védjegyekkel vannak ellátva.

Kitűnőre jutalom-émlék-pénzzel a párisi világkiállításban 1855-ik évtől.

Központi szállítási rakhely a „golyához“ czimzett gyógyszer-tár Bécsben.

ÖVÁS. Azt tapasztalván, miszerint a Seidlitz-porok oly használati utasítványokkal adatnak el, melyek saját utasítványaimmal szóról szóra azonosak és saját nevem aláírásával vannak hamisítva, s így kullakára nézve gyártmányaimmal könnyen összetéveszthetők, — minél fogva azon észrevétellel övök mindenkit ezen hamisítványok megvételelétől: hogy az általam készített Seidlitzporok minden egyes skatulájá, valamint az adagok papírjai hivatalosan letéteményezett védmarkkal vannak ellátva.

Ára egy bepecsételt eredeti katalógusnak 1 ft. 25 kr. Használati utasítás minden nyelven.

E porok, rendkívül s a legkülönbözőbb esetekben bebizonyult gyógyhatásuk által minden eddig ismert házi-szerek között tagadhatatlanul az első helyet foglalják el; — mint azt sok ezer, a nagy császári birodalom minden részeiből került s kezünkkel levő háziaratók a legérzetesebben tanúsítják, hogy e porok rögzött szorulásokkal, emésztetlenséggel és gyomorhővénél; továbbá: görcsök, vese- és ideges bajokban, szívdobogással, idegesség okozta főfájással, verődulással, csúszos fogfájással, végül hystériára, bükorra és huzamos hanyásra hajlammal stb., a legjobb sikerrel alkalmazhatók, s a legjavosb gyógyhatást eredményezték. — Az ez értelemben igen is kiterjedt levelezés számos bizonyítványt tartalmaz oly betegek részéről, kik, mintán nálok minden, gyakran allopatikus és hydropathikus gyógy mód eredménytelenül kimerítették, az egyszerű házi-szerek folyamosodtak, és ebben rongált egészségüknek helyreállítására oly soká eredménytelenül kimerítették, miként az előzőekben említett szerzők között a társadalomnak csaknem minden osztályai, u. m. munkások, tanítók, kereskedők, iparosok, művészek, mezei gazdák, tanárok és hivatalnokok, sőt gyógyszerészek és orvosok, valamint mindkét nembeli oly egyének is képviseltek, kiknek ezáltal még a legirihetebb gyógyforrások sem okoztak legkisebb könnyebbülést, és kiknek egészségök csupán csak a Seidlitzporoknak rendszeres használata által állítottat helyre.

A főraktár létezik:

PESTEN { TÖRÖK JÓZSEF gyógyszerész urnál, király-utca 7-ik szám alatti. STEINBACH JÓZSEF ur kereskedésében, gránátos-utczában.

Ezen czégek alatt szintén megrendelhető:

a norvégiai Bergen városból való valódi Dorsch-májhalzsírolaj is.

Ára egy nagyobb üvegnek 1 ft. 80 kr., egy kisebbnek 1 ft. a. é.

Az üvegek el vannak látva védmarkokkal és kimerítő használati utasítással. — Ez az egyetlen faj, mely minden töltés előtt vegytanilag megvizsgálattik és ezinkapakkal elzárt üvegekben küldetik el. — Ezen legtisztább és leghatályosb májhalzsírolaj a Dorsch-halnak legodonosabb egybegyűjtése és kiválogatása által van meggyerve, és egyáltalában semmi vegytani kezelés alá nem vonatot, hanem a bepecsételt üvegekben levő folyadék egészen épen és azon állapotban van, miként az közvetlenül a természet által nyújtott. — E valódi Dorsch-májhalzsírolaj Európának minden orvosi tekintélye által mint legjelebb gyógyszer a mell- és tüdő-bajokban, scrophulus és rachitis, közhvény és esz. idült bőrkütes, szemgyulladás, ideg- és több más bajokban alkalmaztatik.

792 (26-50)

MOLL A. gyógyszerész Bécsben, „zum Storch“, Tuchlauben.

„Hungaria“ biztosítóbank.

A „Hungaria“ biztosítóbank című magyar biztosító-társaság működését rövid idő előtt megkezdvén, azon oknál fogva bátrak vagyunk, a t. cz. közönségnek becses tudomására hozni, miszerint nevezett biztosító-intézetnek

Borsod-, Heves-, Alsó-Zemplén-, Torna-, Gömör-, Szabolcs-, Bereg- és Zólyomgyékre nézve megalapított vezér-ügynöksége reánk bízott, s kerületünkben

tűzkár elleni biztosítások

a legmáltányosabb föltételek mellett jutányosan egy általunk, mint minden nagyobb helyen felállított fő-, kerületi és alügynökséink által eszközölhetők.

Midőn erről a nagyérdemű hazai közönséget értesíteni van szerencsénk, felkérjük egyszermind belöldi intézetünk szives pártolására, ajánlván minden a biztosítás körébe eső szolgáltatunkat, s kijelentvén még ez alkalommal, miszerint minden e tekintetben hozzánk érkezendő kérdésre készséggel nyújtunk felvilágosítást. — Miskolcz 1864., december elején.

A „Hungaria“ biztosítóbank miskolczi vezér-ügynöksége.

LICHTENSTEIN és FÜRÉSZ.

922 (5-6)

Pályázat

hirdettük a n.-szalon-tai ref. egyház egyik leánytanítóságára. — A négy osztályú elemi iskola tanítójának fizetése: lakás, évenként 204 o. 6. ft., 30 köböl buza, 10 köböl aljgabona és 10 köböl föld. A pályázni kívánók, bizonyítványaikkal felszerelt felajánlásukat f. 6. aprilis 16-ig küldjék el a nagy-szalontai ref. egyház lelkesi hivatalához. 1068 (2-2)

GROSZMANN,

szem- és fül-orvos, tudor, tízenhét évnyi orvosi gyakorlatának tapasztalatai és a legkiválóbb európai tanárok utasításai szerint gyógyít. Rendelési órai a József-téri 11-ik számú Grossz-házban, minden hétköznapon délelőtt 11 órától 12-ig, és délutáni 2 órától 4-ig. — Szegények számára ingyen minden vasárnap a délelőtti órákban. 1018 (5-6)

Fogorvosi ajánlat.

Vulkanit fogorok és egyes fogak, amerikai modor szerint, melyek minden eddig ismert készítményt sok előnyük által felülmulnak, igen czérszerű módon készíttetnek és tétetnek be

HEKSCH J. G.

fogorvos által, József-tér 3-ik szám alatt, a fő-bankkal szemben. 987 (7-50)

Ajándék jegyesek s új házaspárok

számára, vagy: a házasságot tikkai. 1062 (2-3)

Tapasztalt tanácsadó mind a két nembeli székben a házasság előtt és után. Irtá DR. WEDELER F. W.

A kilenczedik kiadás után fordítva. 238 lap. — Díszes kemény kötésben ára 1 forint 40 krajczár. Vidéki megrendelések postán utánvételel mellett küldetnek csak külföldieknek.

Régi pénzeket

és mindennemű régiségeket, drágakövet, gyöngyöt, szineskövet, aranyat, ezüstöt, ásványokat vessz és cserél a legmagasb áron. 1016 (3-0)

Régiségek és természetiek Irodája,

Dorottya-utca 11-ik sz. a. Pesten, a Lloydnak átellenében,

hol egy nagy választékú raktár mindennemű régiségek, régi pénzek, gombok, óvek és mentekötőkből a legolcsóbb áron, ugyanint egy nagy raktár ásványok, lepkek, bogarak, madárborók, tojások, üvegszemek is találhatók.

Heckenast Gusztáv könyvkiadó-hivatalában Pesten (egyetem-utca 4-ik szám alatt) megjelentek, s minden könyvtárunknál kaphatók, Pesten: Hartleben és társai, Budán: Nagel és Wischán-nál:

HÖLGYEK TITKÁRA,

vagyis:

legujabb levelező-könyv nők számára, minden előforduló alkalmakra való fogalmazási mintákkal, mindenféle társasági, családi, bizalmas és szerelmes levelekkel alapos utmutatással a levelezés szabályait illetőleg, emlékkönyvbe való válogatott versekkel, a keleti virágnyelv magyarázatával és betűrendbe szedett szótárával stb. Második kiadás. 8-rét. (220 lap.) Költe 1 ft.

VEZÉRCSILLAG

az üdv elnyerésére. Imakönyv a katolikus nőnem használatára.

Szerkesztő **TÁRKÁNYI BÉLA.**

Zsebkiadás.

Két képpel. — Finom bőrkötésben 2 forint ausztriai érték.

100 mese képekkel.

Második teljes kiadás.

Nyolczadrét. (176 lap.) Borítékba fűzve 1 forint 50 krajczár. (1-3)

KUGLER ADOLF könyv-, mű- és hangjegyekereskedésében Pesten, s minden jóhítelű könyvtárunknál kaphatók:

A nőket való KÖZLEKEDÉSÉRŐL

Tanácsadó ifjak és mindazok számára, kik a nők kegyét elnyerni és megőrizni ohajják. Irtá **EBERHARD AGOSTON.** Ára 1 ft. 20 kr.

Az ember és neme, vagy: felvilágosítás a természeti szerelm, természeti czél, a nemi élvezet kormányzása, a fogamzás, terhesség és onnegtatás felől. Irtá **ALBRECHT F. E.** orvos-tudor. Ára 75 kr. a. é.

A NŐK TITKAI és betegségei. Tanulságos könyv anyák s hajadonok számára, a havi-tisztulás első beálltáról és a szépennek azok körüli betegségeiről stb. Dr. **ALBRECHT J. F. E.** után németből. Ára 80 kr. a. é.

MEGIFJODÁSA

a meggyengült ideg-rendszernek, alapos gyógyítása titkos ifjukori bűnöknek és kicsapongásoknak. Irtá **RICHARD R.** Ára 80 kr. a. é. 1060 (1)

EMLÉSZET,

azaz: mikép lehet kitűnő emlékező-telenség nyerni? Nem nyelgeségtől ösztönözöttetve, hanem a valóságból, tapasztalásból és magából a józan-észből merítve. Irtá **Dr. H. E.** Ára 80 krajczár ausztr. érték.

A SÉRVEK gyökere gyógyítása,

vagy: a sérvek és kidőledő részek orvos-lasi módja; oly csalhatlan szer hozzáadásával, mely által az gyökereken kigyógyittatik. Dr. **SIMON** nyolczadik kiadása után. — Ára 80 kr.

Kereskedők számára!

Belga tükörablak minden megkivántató nagyságban, portálok, kirakatok-és ablakokra, a legutányosb árért kaphatók:

FORGÓ ISTVÁN

üveg- és tükör-kereskedésében Pesten, a városház-utczában 1. sz. a.

Ugyanott a legnagyobb választékban kaphatók: mindennemű üvegerítékek, olajfestvények, mosható arany-rámák (gömbölyűek, tojásdad és négyzetűek); továbbá arcz- és más egyéb képekre, fekete, barna és aranyozott rámák és aranyhalak. Épen ugy elfogadattanak egész épületekre üvegezési munkálatok, s azok a lehető legutányosb árért teljesítettek. 1046 (3-3)

Gazdáknak figyelmébe ajánlatnak:

A magyar alföld BEFÁSITÁSA.

Gyakorlati utmutatás hazánkban tenyészítő fák és bokrok nevelésére, kiültetésére, tenyésztésére, hasznosítására és a kártételek elleni megvédésére.

Irtá **H. LUKÁCSI SÁNDOR.** Ára 80 kr. a. é. Pesten, 1865. aprilis hóban.

gazdagság forrása

Gyakorlati zsebkönyv gyárosok, kereskedők s mindennemű iparosok számára. — Tartalmaz: 1000 utasítást a legfontosabb kereskedelmi cikkeknek elkészítésére.

BECKSTEIN L. E. vegyész munkája után magyarítva. Ára 1 ft. 60 kr.

KUGLER ADOLF könyv-, mű- és hangjegyek kereskedése 1059 (1)

Mindenféle nagy választás-órák ban kaphatók:

LECHNER

órák jó hírnevű 1808-dik év

JÓZSEF

és legrégibb, már óta fennálló

ÓRA-RAKTÁRÁBAN

Pesten, váci-utca 5-ik szám alatt. Ára a legutányosb óráknak 1 évi jótállás mellett.

Ezüst henger-órák, hat köre, 11-12-13-14 ft. — Arany női órák, tíz köre, 30-35-40-50 ft. — Ezüst horgony-órák, 15 köre, 16-18-20 ft. — 14 napig járó inga-órák, 18-19-23 ft. — Ezüst horgony-órák, dupla tokkal, 15 köre, 20-22-25 ft. — 10-órák, üveg-borítékkal, 32-35-45-50 ft. — Arany horgony-órák, 15 köre, 40-45-50 ft. — Ezüst-órák, egyszermind mint óra használható, bronzkalappal és szabályozva 9 ft. — Arany horgony-órák, dupla tokkal, 15 köre, 60-65-70-80-90-100 ft. — Legujabb francia márvány-, onix- és utazó-órák folyvást készletben vannak. Régi órák beeszerlésre elfogadattanak és javítások a legpontosabban teljesítettek. Vidéki megbízások az előre beküldött összeg vagy postai utánvét mellett a leggyorsabban eszközöltetnek. 1056 (1-6)

szoba-üreszék,

melyek által a búz tökéletesen elzárattik, darabja 5-8 ft., kettős zárral, csinos szar-kezetű 15 ft.

Készület, mely minden árnyékszékhez alkalmazható, s mely által a légvonal és búz tökéletesen eltávolittatik, darabja 10 ft. E két tárgy királyi szabadalommal látottat el. Ezereszeresen megpróbált, általam feltalált és szabadalmazott

KÉMÉNY-FEDÉLZETEK,

melyek alkalmazása által a füst a konyhából s lakhelyiségekből nyomtalanul eltűnik, darabja 10 ft. — A pakolásért darabonkint ládával együtt 1 ft. számitattik. Felöltök számára fűrdőkádak 13-15 ft., háztetőzések s más egyéb ércmunkálatok új s régiebb épületekre a legutányosb áron számitattanak, s még a legeszközöb tárgyak is kijavítás végett elfogadattanak. 989 (5-6)

MIKSITS KÁROLY, bádogos-mester.

RAKTÁRA: rózsater 2-dik szám, a városháza mögött.

Most jelent meg Nagel és Wischán könyvkereskedésében Budán a lánzhidddal szemben, Székesfehérvárott sas-utca 28-ik szám alatt, s ott, valamint minden hazai könyvtárunknál kapható:

Az okszerű juhtenyésztés elvei.

MENTZEL W. E. koszorozott pályamunkájának második bővített kiadása nyomán **SPORZON PÁL,** Ára 2 ft. a. é.

Vidéki megrendelések postán utánvétellel mellett küldetnek csak külföldieknek.

Mindamellet, hogy a juhtenyésztés mezei iparunknak oly kiváló fontosságú ágát képezi, az e szakbeli irodalmunk mindedig nagyon szegény. Vannak ugyan egyes kitűnő értekezéseink; de nem bírnak oly szakmunkával, mely a gyapju-ismét és a juhtenyésztést egész terjedelmében alaposan és kimerítően tárgyalná. E hiányt némileg pótolni jelen munkánk feladata, mely a külföldi juhászati irodalom egyik legjelebb szakmunkája nyomán van kidolgozva.

Hiszszük, miszerint ily elismert jelességű szakmunka meghonosítása által a magyar gazdaközönségnek hasznos szolgáltatást tettünk, s gazdasági irodalmunkat maradandó becsü munkával gazdagítottuk. 1058 (1-3)

